

VOORWOORD

van de Commissie tot onderzoek van den tegenwoordigen toestand van de Zuiderzee-Visscherij en aanverwante bedrijven.

Onze commissie, de uitnoodiging der Zuiderzee-Vereeniging om een onderzoek in te stellen naar den tegenwoordigen toestand van de Zuiderzeevisscherij en aanverwante bedrijven gaarne aanvaard hebbende, is op 10 Mei 1905 te Amsterdam bijeengekomen om eene constitueerende vergadering te houden. In de eerste plaats overgaande tot de verdeeling der functiën onderling werd Mr. J. F. Neeb gekozen tot voorzitter, de Heer Jules van Hasselt tot onder-voorzitter en Mr. C. J. Pekelharing tot secretaris dezer Commissie.

Al dadelijk heeft de commissie besloten haar onderzoek niet te beperken tot de eigenlijke Zuiderzeevisscherij en de personen, die alleen met visschen op zee hun brood verdienen, doch ook haar aandacht te schenken aan andere bedrijven, welke konden geacht worden in onmiddellijk verband te staan met de Zuiderzeevisscherij en geheel of ten deele van deze visscherij te bestaan.

De commissie was verder van oordeel, dat het onderzoek zoo gedetailleerd mogelijk zou moeten zijn, wilde het eenigszins aanspraak maken op betrouwbaarheid der gegevens en daaruit te trekken conclusies. Daarom werd als beginsel vooropgesteld, dat het onderzoek zich niet alleen moest uitstrekken tot de visscherij in het algemeen, maar, voorzooverre dit eenigszins bereikbaar was, tot de omstandigheden, waaronder met ieder

vaartuig, ingeschreven als visschersvaartuig, het bedrijf werd uitgeoefend, en zoo mogelijk tot den toestand van iederen visscherman individueel.

Het is zeker onnoodig om te zeggen, dat dit onderzoek uiterst moeilijk was en de commissie kwam te staan voor tal van bezwaren om zoo in onderdeelen af te dalen. Toch heeft de commissie gemeend aan dit beginsel zooveel mogelijk te moeten vasthouden, opdat zij, ook waar een grens was aan de bevrediging van hare ambtelijke nieuwsgierigheid, toch zoo nabij mogelijk bekend zou geraken met de toestanden in het algemeen en de positie der in het visschersbedrijf werkende personen in het bijzonder.

De commissie besloot mitsdien een vragenlijst op te stellen van den volgende inhoud:

Nummer teeken van het vaartuig?

Namen der visschers en der verdere bemanning?

Hun ouderdom?

Soort van vaartuig of vaartuigen?

Tonneninhoud?

Gedurende welke maanden per jaar wordt met dit schip gewoonlijk gevischt op Zuiderzee, Noordzee, Binnenwater?

Oefenen zij ook andere bedrijven uit?

Worden zij door de diaconie of andere instelling bedeed?

Nemen zij ook wel dienst op vaartuigen, waarmede gevischt wordt op Noordzee, Oostzee, Atlantische Oceaan?

Zoo ja, gedurende welken tijd van het jaar?

Op welk soort schepen?

Van welke havens uit?

Aanteekeningen.

Deze formulieren zijn gezonden aan de plaatselijke besturen van alle 79 gemeenten, vermeld in het verslag van het College der Zeevisscherijen, welke gemeenten ieder voor zich een afzonderlijk letterteeken bezitten voor de inwoners, die aan de visscherij deel nemen; en bovendien heeft de commissie haar onderzoek uitgestrekt tot de plaatsen aan de Noordkust van

Friesland en Groningen, die niet vermeld zijn in het verslag van de Zeevisscherijen onder de Zuiderzeevisscherij, doch waarin niettemin een zeker aantal min of meer geregeld visschende personen hun hoofdverblijf hebben.

Het was der Commissie vóór alles te doen om geen officiële waarheid te verkrijgen, en daarom kon zij ook geen genoegen nemen met de officiële lijsten van ingeschreven vaartuigen en visscherlieden, zooals die ingevolge de wet op de visscherijen van 1881 door elk gemeentebestuur moeten worden gehouden. Immers, het was der commissie niet onbekend, dat deze lijsten niet onvoorwaardelijk vertrouwen verdienen. Herhaaldelijk toch is het voorgekomen, dat eensdeels niet alle visschende vaartuigen en namen op de lijsten vermeld staan, anderdeels, dat ingeschreven blijven als behoorende tot de actieve visschersvloot vaartuigen en mannen, die sedert eenigen tijd niet meer in het bedrijf werkzaam zijn. Daarom heeft de commissie, zooals uit de hiervoren afgedrukte vragenlijst blijkt, zich zien te verschaffen in elke gemeente, waarin visscherlieden werden geacht te wonen, eene gedetailleerde opgave van:

- a. nummerteeken van de vaartuigen in de gemeente;
- b. soort van de vaartuigen met de grootte, aangegeven in tonnemaat;
- c. naam en voornaam van den schipper van ieder vaartuig;
- d. naam en voornaam van ieder der verdere bemanning;
- e. den leeftijd, zoowel van iederen schipper als van ieder lid der bemanning.

Op deze wijze werd de identiteit van ieder persoon individueel vastgesteld, zoodat de herhaaldelijk voorkomende officiële fout werd vermeden, dat dezelfde persoon meer dan éénmaal werd geteld.

f. Eene nauwkeurige opgave van de plaats waar en den tijd gedurende welken de visscherij werd uitgeoefend door ieder schip en ieder man der bemanning en wel bepaaldelijk hoelang door een en ander werd gevischt

- 1°. op de Noordzee;

- 2°. op de Zuiderzee;
3°. op de binnenwateren.

Verder is eene opgave gevraagd individuëel van ieder persoon, of hij ook in dienst van anderen gedurende een deel van het jaar deel nam aan de visscherij op de Noordzee van uit een der havens van Maassluis tot den Helder, of in het Noorden van uit een der Duitsche Noordzee-havens. Hierbij werd tevens gevraagd op welk soort van schip de man dienst nam.

g. Speciale aandacht werd ook gewijd aan de vraag, of de genoemde visscherlieden ook nog andere bedrijven uitoefenden, ten einde tot eene zoo nauwkeurig mogelijk overzicht te komen welke beteekenis de Zuiderzeevisscherij voor ieder individuëel heeft.

h. Ten slotte werd opgave verzocht, of de visscherlieden werden bedeed door de Diaconie of andere instelling, om over hun finantiëelen toestand zooveel mogelijk licht te verkrijgen.

Ten einde de beteekenis van de aan de visscherij aanverwante bedrijven en de woningtoestanden zooveel mogelijk te onderzoeken zijn nauwkeurige opgaven gevraagd over de volgende punten:

Zijn er in uw gemeente:

Zeilmakerijen; Mast- en blokmakerijen; Nettenmakerijen; Zouterijen; Rookerijen; Pellerijen; Touwslagerijen; Mandenmakerijen; Scheepstimmerwerven; Kuiperijen; Scheepssmederijen.

Aantal.

Hoeveel maanden wordt hierin per jaar gewerkt?

Voor welk deel bestaan deze van de visscherij?

Namen der eigenaars.

Hoeveel werklieden buiten den patroon?

Hoeveel visschers uit uw gemeente lieten zich dit jaar aanmonsteren in Noordzeehavens?

Blijven hunne gezinnen in uw gemeente wonen?

Hoeveel visscherswoningen staan er in uw gemeente leeg?

Is er een tekort van visscherswoningen in uw gemeente?

Deze vragenlijsten zijn toegezonden aan de besturen van alle gemeenten, waarin Zuiderzeevisschers woonachtig zijn, als boven nader omschreven, en het is der commissie eene aangename taak hierbij te verklaren, dat van ongeveer alle gemeenten zeer mooie, uitgewerkte staten ten antwoord zijn ontvangen. De commissie brengt hierbij haar hartelijken dank aan de verschillende gemeentebesturen en de personen, die bij de samenstelling dezer staten zijn werkzaam geweest voor het nauwkeurige en uitvoerige werk, dat door hen is afgeleverd. Alleen het gemeentebestuur van Harderwijk heeft het dienstig geoordeeld aan de commissie mede te deelen, dat het aan het verzoek der commissie niet kon voldoen. De commissie heeft het daarop zonder de hulp van H. E.A. gesteld.

Het is nuttig gebleken om in eenige der belangrijkste visscherijplaatsen de autoriteiten vooraf nog mondeling nader de bedoeling van dit onderzoek uiteen te zetten, en ook bij dergelijk mondeling onderhoud hebben de commissieleden zich mogen verheugen in de meest aangename medewerking van de zijde der autoriteiten.

De commissie heeft het ook nuttig geoordeeld om het te onderzoeken gebied in zones te verdeelen, waarbij aan ieder der leden een zeker gebied ter speciale bewerking en controleering werd toebedeeld, evenwel onder vooropstelling, dat ook de andere commissieleden, voorzoover hun dit doenlijk zou wezen, zich persoonlijk ter plaatse nader op de hoogte zouden kunnen stellen. De zones waren aldus verdeeld:

Mr. J. F. N e e b kreeg toegewezen de plaatsen van Elburg tot Bunschoten;

de Heer H. J. C a l k o e n : de streek van Edam tot Durgerdam inclusief Marken en Muiden;

de Heer J u l e s v a n H a s s e l t van Kampen tot Blankenham, benoorden Blokzijl;

de Heer D r a i s m a d e V r i e s daaraan aansluitend van

Kuinre langs de geheele Friesche kust tot de Lauwerzee, en de eilanden Ameland en Terschelling.

terwijl de Heeren Mrs. Pekelharing en Vissering voor hunne rekening namen de streek van Edam noordelijk tot den Helder, de eilanden Texel, Vlieland en Urk en de streek in het zuiden van Bunschoten tot en met Zaandam, behalve Muiden.

De commissie heeft zich evenwel niet bepaald tot verzameling dezer gegevens, doch heeft zich door persoonlijk onderzoek ter plaatse bovendien zooveel mogelijk op de hoogte gesteld van:

a. de waarde van het visschersvaartuig als het nieuw aangeschaft wordt;

b. de waarde van het visschersvaartuig in den toestand, waarin het zich bevond;

c. het aantal netten en andere vischtuigen door de visschers gebruikt;

d. den kostprijs van nieuwe aanschaffing van netten en ander vischtuig en de waarde van een en ander op dit oogenblik;

e. de bruto-besomming van ieder vaartuig, of anders van die der voornaamste visschers;

f. het verlies aan netten en ander vischtuig en andere schade, bij de uitoefening van het bedrijf geleden.

g. zoodat ten naaste bij de netto winst of in verschillende gevallen het netto verlies zoo nabij mogelijk werd opgespoord.

h. de positie van de knechts en de jongens bij de Zuiderzee-visscherij.

Het behoeft zeker geen betoog, dat vooral dit deel van het onderzoek uiterst lastig was, en de commissie zich voor verschillende plaatsen heeft moeten tevreden stellen met eenigszins globale gegevens over de beste en slechtste uitkomsten der visscherij. Evenwel ook waar deze individueële opgaven moeilijk te verkrijgen waren, was de commissie toch in staat door haar persoonlijk onderzoek ter plaatse zeer vele bijzonderheden te vernemen, waaruit zij eene algemeene opinie omtrent

den toestand van de visscherij daar ter plaatse meende te kunnen opmaken.

Die details worden hierna zoo veel en zoo nauwkeurig mogelijk medegedeeld; het spreekt echter van zelf, dat, waar aan de commissie vertrouwen is geschonken, zij dit vertrouwen moet respecteeren door geen namen in dit verslag te publiceren. De commissie behoudt evenwel de gegevens in een systematisch archief bijeen, zoodat zij in staat zal zijn, indien dit bepaaldelijk noodig mocht zijn, alle bijzonderheden met naam en toenaam te kunnen bewijzen aan die autoriteiten, die daarbij werkelijk belang mochten hebben en geacht kunnen worden gerechtigd te zijn tot het vernemen van dergelijke vertrouwelijke mededeelingen.

De commissie zou onder anderen kunnen beschouwen als eene autoriteit, aan wie zij dergelijke vertrouwelijke mededeelingen mag doen, een mogelijk in te stellen commissie van Staatswege, die eventueel later de uitkeering eener tegemoetkoming aan visscherlieden individueel van Staatswege zou toekennen.

Het spreekt evenwel van zelf, dat overigens de commissie de mededeelingen, welke haar in vertrouwen zijn verstrekt, niet ter algemeene publicatie mag brengen. Zij meent desniettemin op vertrouwen in hare mededeelingen te kunnen rekenen, onder bereidverklaring des noodig op de boven omschreven wijze hare verklaringen nader te bewijzen.

De commissie kan niet nalaten met een enkel woord gewag te maken van een ander onderzoek door de Zuiderzee-expeditie van Dr. M. C. Dekhuyzen ingesteld.

Dr. Dekhuyzen had een geheel ander onderwerp van onderzoek, namelijk de dieren- en plantenwereld der Zuiderzee en de bijzondere omstandigheden, waaronder deze leven in het eigenaardige mengingsgebied van zout- en zoet water, dat de Zuiderzee oplevert door de samenvloeiing van zeewater met opkomenden vloed en het zoet water door de verschillende rivieren in de kom der Zuiderzee geloosd. Onwillekeurig

hielden deze beide onderzoekingstochten toch eenig verband met elkander, zoodat er reden genoeg was om voeling met Dr. Dekhuijzen te houden en zoover nuttig samenwerking met zijne expeditie te zoeken; en het is der commissie eene zeer aangename taak om hierbij openlijk dank uit te spreken aan Dr. Dekhuijzen voor de groote welwillendheid en voorkomendheid, waarmede hij onze commissie is tegemoetgekomen. Immers, hij heeft toch kunnen goedkeuren, dat namens onze commissie Mr. H. A. Lorentz uit Utrecht, een rechtsgeleerde, die voor eenige jaren onder anderen deelnam aan de bekende Nieuw-Guinea-expeditie van professor Wichmann, gedurende geruimen tijd aan boord van zijn stoomschip de werkzaamheden van Dr. Dekhuijzens expeditie medemaakte, terwijl herhaalde malen aan leden onzer commissie gastvrijheid werd verleend op het schip van Dr. Dekhuijzen, om zijne belangrijke verrichtingen met eigen oogen te aanschouwen.

De commissie heeft door een of meer van hare leden persoonlijk bezocht alle visscherijplaatsen van eenig aanbelang. De weinige niet bezochte plaatsen bleken na gewonnen inlichtingen zoo onbelangrijk voor de Zuiderzeevisscherij te zijn, dat aldaar een persoonlijk onderzoek onnoodig werd geacht.